

Nr 467.

Av herr Karlsson i Stuvsta m. fl., om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.

Det gångna året medförde mycket starka förskjutningar uppåt av priser och levnadskostnader, de starkaste som förekommit i Sverige sedan åren efter det första världskriget. Denna process, som tog sin början redan hösten 1950, ledde till en höjning av partiprisindex från genomsnittligt 227 för 1950 till 319 i november 1951, d. v. s. med nära 41 procent. Levnadskostnadsstegringen under motsvarande tid blev enligt socialstyrelsens index med skatter och sociala förmåner, som gingo upp från genomsnittligt 172 för 1950 till 217 i december 1951, nära 27 procent.

De starka prisstegringarna ha fått till följd en kraftig försämring av penningvärdet, sänkt levnadsstandard och inskränkt konsumtion för stora befolkningsskikt — framför allt bland löntagarna — och ha förstärkt de depressiva tendenserna i vissa konsumtionsvaruindustrier dithän, att permitteringar och korttidsarbete, exempelvis i textil- och beklädnadsindustrierna, framkallats. Om denna konsumtionsminsknings omfattning uppgavs i konjunkturinstitutets höstrapport, att förbrukningen av livsmedel under första halvåret 1951 var 5 procent mindre än motsvarande tid 1950, förbrukningen av kläder likaså 5 procent mindre och förbrukningen av skor 21 procent mindre. Särskilt bör observeras, att smörkonsumtionen under första halvåret 1951 sjönk med 17 procent jämfört med motsvarande tid året före.

Prisstegringarna komma av allt att döma att fortsätta också under 1952. Det bör observeras, att av de 13 enheter, med vilka partiprisindex steg från oktober till november, hade 11 förorsakats av de höjda virkespriserna på höstens skogsauktioner. De nya virkespriserna förorsakade en höjning av indextalet för trävaror från 560 i oktober till 808 i november, d. v. s. med 44 procent. Tar man det genomsnittliga indextalet för trävaror för 1950 — 353 — som utgångspunkt, så utgör stegringen fram till november 1951 nära 130 procent. Det är uppenbart att dessa våldsamma prisstegringar, som icke bero på ökade importpriser utan i huvudsak äro uttryck för inhemsk spekulation, komma att påverka prisbildningen inom landet under 1952. Härtill komma höjningarna av vissa livsmedelspriser i början av året, de signalerade prishöjningarna på beklädnadsvaror etc.

Det är uppenbart, att regeringen och de myndigheter, vilkas åtgöranden direkt eller indirekt påverka prisbildningen, ha möjligheter att förebygga denna prisutveckling, som redan förorsakat konsumtionsinskränkningar och begynnande arbetslöshet och som i fortsättningen kan befaras få än allvarligare följder. Det är angeläget att så sker både ur den synpunkten, att

fortsatta prisstegringar komma att försätta många människor i ett verkligt nödläge, och ur den synpunkten att statsmakterna måste känna ansvar för att värdet av de inkomstförbättringar, som löntagarna uppnå i 1952 års avtalsrörelser, skyddas.

Som en första åtgärd i syfte att stävja prisstegringarna bör man kasta loss från principen om att de priser, som äro gällande på de utländska marknaderna i väster, skola vara normerande för prisbildningen inom landet på sådana varor, som alltigenom äro svenska produkter. Således bör prisstoppet på trävaror, som upphävdes i mars 1950, återinföras och virkespriserna, med beaktande av de faktiska kostnadsstegringar, som kunna ha ägt rum återföras till 1950 års nivå. Enbart detta skulle få stor pris- och kostnads-sänkande betydelse, i synnerhet för jordbruket samt för arbetare och likställda, som ämna bygga egna hem. Denna »frikoppling» av betydelsefulla delar av den inhemska prisnivån från världsmarknadspriserna bör vara så mycket lättare att genomföra sedan Marshalladministrationen, som ursprungligen framtvingade den fördärvliga tillämpningen av världsmarknadspriserna, avvecklats och Sverige ej längre mottager Marshalldollars.

En sådan inriktning av prispolitiken skulle innebära att de stora vinstökningar, som företagen inhöstat under de båda sistförflutna åren, tas i anspråk för prissänkningar. Detta måste anses mycket befogat, särskilt mot bakgrunden av vinstutvecklingen under de sistförflutna åren. Enligt beräkningar, som utförts av statistiska centralbyrån, ökade utdelningarna till aktieägarna i 196 malmbrytnings- och metallföretag från 148,6 miljoner kronor 1950 till 193,6 miljoner 1951, d. v. s. med 30 procent, och i 127 skogsindustriföretag från 32,4 miljoner kronor 1950 till 45,8 miljoner 1951, d. v. s. en ökning med 40 procent. Under perioden januari—oktober 1951 ökade exportpriserna på massa, om man jämför med samma tidrymd året före, med 160 procent och på papper med 94 procent. Det innebär att de exporterade massakvantiteterna, som i stort sett voro oförändrade under ifrågavarande tidrymder 1950 och 1951, i fjol inbringade 2 000 miljoner kronor mot något över 800 miljoner år 1950.

För att ge prispolitiken en sådan inriktning erfordras inga ändringar eller kompletteringar av gällande direktiv för priskontrollnämnden. I direktivens punkt 7 säges: »I de fall, att för visst företag eller bransch övernormala vinster eller marginaler föreligga, böra de prisreglerande myndigheterna vidtaga åtgärder för att åstadkomma prissänkningar. Särskild uppmärksamhet bör härvid ägnas de fall, där anledning till antagande finnes, att prissättningen är monopolistiskt bestämd.» Härav framgår, att det som erfordras närmast är att bringa prispolitikens praktiska utformning i överensstämmelse med de direktiv, som varit i kraft sedan början av 1951.

Man bör vid denna nyinriktning av prispolitiken ompröva prissättningen även på sådana varor, som redan äro underkastade prisstopp — exempelvis järnvaror — i syfte att på alla punkter, där prissättningen är av betydelse för prisbildning och levnadskostnader, avlägsna överpriser av spekulativ eller monopolistisk natur. Effektivare kontroll av distributionskostnader, liksom av lagerhållning, rabatteringar, provisioner etc., bör komma till stånd.

Det är antagligt, att en på detta sätt inriktad prispolitik, i kombination med subventionering av konsumtionsvaror, som ej kunna förbilligas på annat sätt, ej blott skulle förebygga fortsatta prisstegringar utan också möjliggöra en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån inom landet. Härigenom skulle löntagarna beredas skydd för uppnådda inkomstförbättringar och kunna disponera dessa till ökad konsumtion och höjd levnadsstandard.

Vi föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om

- a) att priskontrollnämnden ålägges att i överensstämmelse med punkt 7 i nämndens direktiv vidtaga omedelbara åtgärder för att, med hänvisning till de övernormala vinsterna i olika branscher, åstadkomma prissänkningar på alla sådana industriprodukter, som helt eller delvis tillverkas inom landet och som ha betydelse för prisbildning och levnadskostnader; b) att priskontrollnämnden härvid ägnar särskild uppmärksamhet åt möjligheterna att genom prissänkningar i kombination med subventioner åstadkomma en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån, varvid för de viktigaste konsumtionsvarorna 1948—50 års priser böra utgöra riktpunkter; c) att prisstoppet på trävaror återinföres med 1950 års stoppriser som riktpunkter för de nya stoppriserna.

Stockholm den 26 januari 1952.

Erik Karlsson

H. Hagberg.

Gunnar Dahlgren.

i Stuvsta.